

Prof. dr LJUBIŠA JOVANOVIĆ
dekan Pravnog fakulteta u Nišu

POVODOM DVADESETOGODIŠNJICE PRAVNOG FAKULTETA U NIŠU

Pre dvadeset godina, 17. oktobra 1960. godine, na svečanom skupu proglašeno je otvaranje Pravno-ekonomskog fakulteta u Nišu. To su bila dva fakulteta administrativno spojena: Pravni i Ekonomski, koji će svoju samostalnost ozakoniti 1970. godine. Sa otvaranjem Pravno-ekonomskog, Tehničkog i Medicinskog fakulteta, Niš će toga oktobra 1960. godine postati najpre fakultetski, a potom i univerzitetski grad. Kao univerzitetski grad on će odigrati značajnu ulogu u izgradnji visokostručnih kadrova i razvoju Jugoistočne Srbije.

Od tog 17. oktobra 1960. godine, kada je promovisano rađanje ovog Fakulteta i kada su prvi redovni studenti, njih 148, seli u klupe i počeli da slušaju prvo predavanje, prošlo je dvadeset godina. To je vremenski period koji je istovremeno i kratak i dug.

Dvadeset godina u životu jedne ustanove je kratak period, ali u životu ljudi koji stvaraju ustanove i rade u njima, to je dugačak period. Period od dvadeset godina predstavlja polovinu radnog veka, četvrtinu relativno dugog ljudskog života. Oni koji su započeli svoj radni vek sa otvaranjem ovog fakulteta sada su srednjovečni ljudi, a oni koji su došli kao srednjovečni ljudi sada su pri kraju radnog veka. I jedni i drugi, kao i svi koji su im se kasnije pridružili, utkali su deo sebe u nastanak i razvoj fakulteta. Ljudima koji su se nalazili u funkciji osnivača, prvih rukovodilaca, nastavnika, saradnika i radnika, ovaj fakultet duguje posebnu zahvalnost. On tu zahvalnost izražava rezultatima postignutim za ovih dvadeset godina. Ti rezultati, o kojima govori spomenica izdata povodom ovog jubileja, predstavljaju ponos kako za njih tako i za sve one koji su u toku ovog perioda učestvovali u njihovom ostvarivanju.

Za ovih dvadeset godina Pravni fakultet je, kao i sve druge mlade ustanove, preležao sve dečje bolesti: počev od nedostataka potrebnih prostoriya za normalno odvijanje nastave, nepostojanje nastavnih i naučnih kadrova, slabog materijalnog stanja, pa do straha od provincijalizma i anonimnosti, ali je, uz izuzetan napor radnog kolektiva i svestranu pomoć društvene zajednice, uspeo da pobedi mnoge od tih bolesti. Kroz borbu za opstanak i afirmaciju, on je uspeo da preraste doba dečaštva i početništva i dostigne zrelo doba relativno razvijene nastavne i naučne institucije, doba akademske zrelosti. Slobodno se može reći, da fakultet dočekuje ovu dvadesetogodišnjicu sa rezultatima koji ga afirmišu kao već renomiranu nastavnu i naučnu instituciju u

okvirima Jugoslavije, rezultatima koji mu krče put afirmacije i u međunarodne prostore.

Pravni fakultet, koji je pre dvadeset godina počeo rad sa 503 studenta, od kojih je bilo 148 redovnih i 355 vanrednih, sa 7 nastavnika i saradnika, sada u ovoj jubilarnoj godini ima 3.215 studenata: — redovnih 1.873 i vanrednih 1.342, sa 42 nastavnika i saradnika. Za dvadeset godina rada fakulteta u njegove registre upisano je oko 19.000 studenata. Od 7. novembra 1978. godine u okviru Pravnog fakulteta, kao njegova nastavna jedinica, otvoreno je Odeljenje u Zaječaru koje u ovom trenutku ima sve četiri nastavne godine sa oko 1.250 studenata: 520 redovnih i 740 vanrednih. Krajem ove školske godine pojaviće se i sa ovog Odeljenja prvi diplomirani pravnici.

U toku ovog perioda diplomiralo je 2.266 studenata dok je 537 završilo prvi stepen fakulteta. Kroz ove diplomirane pravnike, koji su uključeni u privredno poslovanje ili društvene službe na celoj teritoriji SR Srbije pa i Jugoslavije, nastavnici, saradnici i svi radnici ovog fakulteta utkali su svoj rad pa i same sebe u društveni život i razvoj zemlje. Od diplomiranih pravnika ovog fakulteta, jedan broj, i to oni koji su bili među najboljima, zauzeo je mesto nastavnika, saradnika i naučnih radnika. Tako, u ovom trenutku od 42 nastavnika i saradnika njih 20, i to: 14 asistenata, 5 docenata i jedan vanredni profesor, što čini gotovo polovinu našeg nastavnog kadra, potiče iz redova naših studenata, tj. predstavljaju proizvod ovog fakulteta.

Gotovo od samog početka fakultet je pošao od postavke da su nastavni i naučni rad tako usko povezani da čine jednu celinu, tj. da bez naučnog rada nema ni sadržajne nastave jer ona mora da bude istovremeno i odraz društvenog stanja i projekcija društvenog razvoja. Ostvarivanje ovog zadatka preuzele su katedre kao stručna jezgra fakulteta. Katedre su ovaj zadatak sprovele u život tako što su predložile Naučno-nastavnom veću fakulteta da sve asistente koji nisu imali akademsko zvanje magistra ili doktora nauka uputi na poslediplomske studije na one fakultete u zemlji koji su imali organizovanu nastavu za pojedine naučne discipline, a da svi nastavnici koji nisu imali doktorat nauka pristupe njegovoj izradi. Ovaj predlog je bio usvojen 1962. godine i realizovan tako što su do kraja 1965. godine doktorirali svi nastavnici koji su imali zvanje predavača i nekoliko asistenata, dok su ostali asistenti bili upućeni na poslediplomske studije na pravnim fakultetima u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani i Skoplju.

U toku ovog dvadesetogodišnjeg perioda doktoriralo je 14 lica od kojih je 12 nastavnika i saradnika ovog fakulteta. Od navedenog broja doktorskih disertacija četiri su branjene na ovom fakultetu.

Posle odvajanja od Ekonomskog fakulteta 1970. godine Pravni fakultet u Nišu sam organizuje poslediplomske studije i preuzima ulogu obrazovanja naučnih i stručnih kadrova za svoje potrebe i za potrebe drugih ustanova. Izvođenju ove nastave prethodile su duževremene programske i stručne pripreme tako da je nastava bila na solidnoj visini. Svako programskoj izmeni prethodila je bar jednogodišnja stručna priprema. U toku ovih deset godina postojanja poslediplomskih studija radila su četiri smera i to: smer za građansko pravo, smer za samoupravno pravo, smer za krivično pravo i smer za komunalne i

samoupravne finansije. Nastavu na ovim studijama pohađalo je 594 lica i to 321 magistrant i 273 specijalizanata. Od ovog broja 26 je steklo akademski naziv magistra a 19 stručni naziv specijaliste. Pored ovog broja, 9 saradnika fakulteta magistriralo je na drugim fakultetima u vreme kada poslediplomska nastava nije bila organizovana uopšte ili nije mogla biti organizovana iz pojedinih disciplina.

Od 1965. godine, kada je najveći broj nastavnika u zvanju predavača i asistenata doktorirao i kada je na fakultetu došao jedan broj novih nastavnika, ne samo da je ojačan nastavnički kadar već je stvoren i naučni potencijal fakulteta. Sa 18 doktora nauka od 20 nastavnika i 14 asistenata, koliko ih je bilo u 1969. godini, mogao je biti pokrenut snažan individualni i ekipni naučni rad.

Individualni naučni rad bio je usmeren na pisanje udžbenika i skripata za potrebe studenata, kao i na pisanje studija, članaka, komentara i rasprava. U toku ovih dvadeset godina, nastavnici i saradnici Pravnog fakulteta objavili su 807 naučnih i stručnih radova od čega je nešto više od jedne stotine objavljeno u vidu knjiga, tj. udžbenika, skripata, monografija i studija publikovanih kao posebna izdanja.

Ekipni naučni rad sastojao se u zajedničkom učešću u naučno-istraživačkim projektima koji su zaključivani preko Instituta za pravna i društvena istraživanja sa zajednicama za naučni rad ili drugim institucijama kao i u organizovanju i održavanju naučnih simpozijuma, savetovanja i diskusija iz domena pravne i društveno-političke problematike. Pravni fakultet je u toku svog postojanja, sam ili u saradnji sa drugim fakultetima i naučnim institucijama, organizovao 11 naučnih skupova, od kojih je pet imalo opštejugoslovenski, a jedan i međunarodni karakter. Na ovim naučnim skupovima podneto je 98 referata i nekoliko posebnih saopštenja, kao i uvodnih izlaganja. Nastavnici Pravnog fakulteta u Nišu učestvovali su na ovim skupovima sa 47 referata i nekoliko priloga. Na ovim naučnim skupovima prisustvovalo je oko 2.150 lica iz organizacija udruženog rada, društveno-političkih organizacija i organa, koja se bave pravnom i političkom problematikom kao i veći broj naučnih radnika. U diskusijama je učestvovalo oko 90 lica. Nastavnici i saradnici ovog Fakulteta prisustvovali su ili aktivno učestvovali u radu brojnih naučnih skupova održanih u zemlji i inostranstvu. Na ovim skupovima preko 30 referata i saopštenja podneto je od članova našeg nastavnog kolektiva. Za jedan mlad fakultet sa skromnim brojem naučnih radnika ovakav prodor značio je mnogo na polju njegove afirmacije.

Preko časopisa »Zbornik Pravno-ekonomskog fakulteta u Nišu«, koji od 1970. izlazi kao »Zbornik Pravnog fakulteta u Nišu« nastavnici i saradnici objavljuju svoje naučne i stručne radove. Od ukupnog broja napisanih radova od strane nastavnika i saradnika Fakulteta preko ovog časopisa je objavljeno 292 rada, što čini nešto više od jedne trećine. Časopis izlazi kao godišnjak redovno od 1962. godine. Kao vanredno izdanje izašao je dva puta i to: 1974. u vezi sa donošenjem Ustava SFRJ i 1975. godine povodom 30-godišnjice pravosuđa SFRJ.¹⁾

¹⁾ Bibliografija do sada objavljenih radova sačinjena je i objavljena na kraju ovog Zbornika.

Uspešan nastavni i naučni rad se može odvijati onda ako pored osposobljenih kadrova za ove vrste poslova postoji i solidan fond stručne i naučne literature. Imajući u vidu ovu činjenicu, Fakultet je posvetio posebnu pažnju obogaćivanju bibliotečkog fonda novim knjigama i časopisima iz svih oblasti koje su obuhvaćene nastavnim disciplinama ili programima naučno-istraživačkog rada. U početku rada Fakulteta, tek osnovana biblioteka raspolagala je sa 2.460 knjiga i bila predplaćena na 111 domaćih i 24 strana časopisa. U vreme deobe Pravnog i Ekonomskog fakulteta zajednički knjižni fond iznosio je 20.000 primeraka knjiga, sa pretplatama na 166 domaćih 168 strana časopisa. Sada, međutim, samo biblioteka Pravnog fakulteta ima nešto preko 27.000 primeraka knjiga sa 9.600 različitih naslova i sa pretplatama na 155 časopisa iz zemlje i inostranstva, što ukupno iznosi oko 32.800 primeraka. Sav knjižni fond sređen je po nazivima i godištima, tj. kataloški i predmetno sređen.

Pored nastavnog i naučnog rada, Fakultet je učestvovao u društveno-političkom radu i pružanju pomoći u razvoju samoupravljanja. Kao visokoškolska ustanova u oblasti društvenih nauka, Pravni fakultet je bio u toku svih društvenih zbivanja i procesa. Svojim naučnim i političkim angažmanom u rešavanju pojedinih problema, pružanju stručne pomoći u razumevanju i regulisanju pojedinih procesa, učestvovao je sa svojim kadrom u kreiranju društvenog razvoja. Ovaj angažman je posebno došao do izražaja u vreme donošenja Ustava SFRJ, ustava republika i pokrajina iz 1974. godine i prilikom donošenja Zakona o udruženom radu iz 1976. godine. U vreme diskusije o ovim osnovnim pravnim aktima našeg društveno-političkog i ekonomskog sistema skoro svi nastavnici, kao i jedan broj asistenata, bili su zaduženi da kroz tematska predavanja razjasne smisao i suštinu pojedinih rešenja sadržanih u Nacrtu ustava SFRJ i Nacrtu zakona o udruženom radu. Predavanja su držana u organizacijama udruženog rada i političkim organizacijama na teritoriji cele Jugoistočne Srbije. Jedan broj nastavnika održao je više od po deset predavanja i uvodnih izlaganja. Veći deo nastavnika i saradnika angažovan je u društveno-političkom radu u raznim forumima i na raznim nivoima, kao i u radu stručnih tela počev od opštine i regiona do federacije.

Pravni fakultet je nastojao da uspostavi i razvije saradnju sa organizacijama udruženog rada za koje proizvodi kadrove, sa društveno-političkim organizacijama, državnim organima i institucijama u cilju konsultovanja oko nastavnih planova i programa, zajedničkog organizovanja naučnih skupova, učešća nastavnika i saradnika u radu stručnih tela, kao i u pružanju pomoći u izradi normativnih akata. U okviru ove saradnje posebno mesto zauzima saradnja sa drugim fakultetima u cilju izvođenja nastave iz nepokrivenih predmeta, zatim, saradnja sa privrednim organizacijama i društvenim službama, kao i sa pravosudnim i državnim organima skoro na celoj teritoriji SR Srbije u cilju izvođenja stručne prakse studenata II i III godine i organizovanja nastave za vanredne studente. Učestvovanje nastavnika u stručnim komisijama i radnim grupama na izradi nacrtu zakonskih tekstova, podzakonskih akata i samoupravnih propisa je takođe bila oblast saradnje i afirmacije fakulteta. Tokom ovih godina nekoliko nastavnika učestvo-

valo je u pripremanju i formulisanju više nacрта i projekata zakonskih i samoupravnih akata.

Svi ovi podaci ukazuju na to da je za ovih dvadeset godina postojanja i rada, Pravni fakultet, sa ne tako velikom ekipom nastavnika i saradnika, postigao takve rezultate na koje može biti ponosan i koji će mu služiti kao podstrek za dalji rad.

Svesni smo da nastava i naučni rad predstavljaju proces koji nema kraja i koji zahteva stalno usavršavanje. Obrazovanja i znanja nikada neće biti ni dovoljno ni mnogo. Može biti malo ili mnogo kadrova s obzirom na njihovu društvenu korisnost. Mi ulazimo u period društvenog i privrednog razvoja kada kvalitet dobija sve veći značaj i u ovoj oblasti. Za razvoj samoupravnog socijalizma kao višeg oblika društvene organizovanosti nije potrebno pa ni korisno da ima mnogo društvenih radnika: ekonomista, pravnika i profesionalnih političara, već da oni budu sposobni organizatori privrede, arhitekta i modelari društvenih odnosa i procesa i usmerivači sveukupnog razvoja, tj. da budu kadri da doprinesu da rad bude produktivniji a lakši, a život jednostavniji a lepši.

Bitka za kvalitetnu nastavu i intenzivniji naučni rad bila je i ostaje naša osnovna preokupacija. Ona se može dobiti kroz izgradnju novih nastavnih i naučnih kadrova, kroz reformu nastave, kroz razvoj samoupravljanja i stalnu saradnju sa drugim fakultetima i naučnim institucijama.

Najslabija strana ovog fakulteta je još uvek nedostatak kadrova. Za poslednjih deset godina sa ovog fakulteta je otišlo više nastavnika nego što je došlo ili proizvedeno. Na druge fakultete ili naučne institucije otišlo je 11 redovnih i vanrednih profesora i jedan asistent a penzionisano je 3 redovna profesora, dok je za to vreme proizvedeno ili došlo na fakultet 8 nastavnika (vanrednih profesora i docenata) i 10 asistenata. Spora izgradnja kadrova i velika fluktuacija istih čine ovaj zadatak teškim i stalno prisutnim. Ta obaveza izgradnje kadrova je sa otvaranjem Odeljenja fakulteta u Zaječaru još više proširena i pooštrena. Da bi smo zadovoljili minimalne zahteve za potrebnim kadrovima, Fakultet će morati da proširi bazu poslediplomskih studija i da uloži veće i ljudske i materijalne napore za sticanje akademskih zvanja magistara i doktora nauka.

Reforma nastave u smislu sužavanja obima nastavnog plana i programa uz produbljanje i modernizovanje sadržine koja izvire iz života kao i iznalaženju novih formi rada jeste sledeći naš trajni zadatak. Stepenasta nastava koja je u projektu reforme usmerenog obrazovanja, zahteva da se na Fakultetu izgrade dve nastavne celine: niža i viša, pri čemu između njih mora biti obezbeđena povezanost u nastavnom smislu i prohodnost od niže ka višoj. Pored toga, treba ostvariti povezanost sa fakultetima drugih društvenih nauka, pa čak i eventualnu prelaznost, kao i usmereno profilisanje određenih kadrova potrebnih savremenom razvoju privrede i društva. Takvo višestrano reformisanje visokog školstva kao dela sveukupnog obrazovnog sistema neće biti ni malo lak zadatak, niti će moći u jednom zamahu biti ostvareno. Ipak, mi se nadamo da ćemo ga postepeno ali sigurno ostvariti, jer kao relativno mlad fakultet nismo opterećeni tradicionalizmom i dog-

matiziranim formama. Nedostatak iskustva nadoknadićemo sposobnošću prilagođavanja uslovima života, tj. razvoju društva. Naravno, za postizanje ovog uspeha potrebno je da se pobedi sopstvena uskoogrudost i nedoslednost.

U uskoj vezi sa reformom nastave je i reforma naučnog rada. Mi smo svesni da moramo proširiti osnov naučnog rada u smislu sve većeg učešća fakulteta u istraživačke projekte i programe koje nude društveno-političke zajednice i organizacije udruženog rada. Naš obrazovni rad mora proizilaziti iz naučnog rada koji se zasniva na opservaciji i eksperimentu i koji je sposoban da ponudi projekcije i rešenja budućeg razvoja u pojedinim oblastima društvenih odnosa.

Još jedan veliki zadatak ostaje pred nama a to je dalje razvijanje samoupravljanja na fakultetu i širenje saradnje sa drugim fakultetima, organizacijama udruženog rada i društvenim institucijama, jer to je uslov za brži razvoj ne samo našeg fakulteta nego i svih nas.

Za uspeh koji smo postigli u svom dvadesetogodišnjem radu ovaj fakultet duguje svima onima koji su doprineli njegovom osnivanju, radu i razvoju. Osećaj dužnosti nam nalaže da se posebno zahvalimo pravnim fakultetima iz Beograda, Kragujevca, Skoplja i Prištine zbog pružanja pomoći i saradnje, kao i nastavnicima ovih fakulteta koji su izvodili nastavu na našem fakultetu ili pružili pomoć u izgradnji kadrova; zatim, predsednicima Saveta Fakulteta, dekanima fakulteta, starešinama Pravnog odseka i upravnima Odeljenja u Zaječaru, kao i svima onima koji su vršeci samoupravne i političke funkcije doprineli radu i afirmaciji Pravnog fakulteta u Nišu. Najzad, posebna zahvalnost pripada kolegama nastavnicima koji su otišli sa ovog fakulteta u penziju ili na druge fakultete i koji su mu dali deo svoga rada, deo sebe i doprineli da njegov uspeh i ugled budu veći.